

סדנה ליום האישה: מערך למורה

בסדנה זו התלמידים יזהו סטריאוטיפים מגדריים, יקיימו דיון אודותיהם ויגבשו עמדה ערכית באמצעות ניתוח סטריאוטיפים מחיי היומיום ובתרבות פופולרית, במטרה לייצר אצל התלמידים מודעות לסוגיות מגדריות ולצייד אותם בכלים ביקורתיים, שאיתם יוכלו לבחון סיטואציות מחייהם ולבצע בחירה מושכלת.

הסדנה בנויה על ידע שנאסף בעמותה בהתבסס על מחקרים עדכניים. מערך השיעור כולל רקע מושגי בסיסי בנושא, שאפשר לדלג עליו בכיתה שמכירה את מושגי הבסיס. כמו כן, ניתן לבחור להתמקד רק בנושא אחד מהשניים המוצעים, על פי הרלוונטיות לכיתה.

מטרות

1. הקניית ידע: היכרות עם סטריאוטיפים מגדריים
2. הבנה של השפעת הסטריאוטיפים המגדריים על חיינו
3. הקניית כלים פרקטיים להתמודדות עם סטריאוטיפים

עזרים נדרשים

1. לוח וטוש מחיק
2. אפשרות להקרנת סרטונים
3. דפי A4 לכל משתתפת והנחיות לאוריגמי (בהמשך המערך)
4. נתוני אחוז הנשים במרחב הציבורי (בהמשך המערך)

מהלך הסדנה

משך משוער (דקות)	תוכן
5	פתיחה – הקדמה לסדנה
15	רקע מושגי: הבחנה בין מין ומגדר, הגדרת סטריאוטיפ
10	הבנת הדעות המרכזיות בקבוצה
25	נושא: ייחוסי הצלחה וכישלון
25	נושא: מיעוט ייצוג נשי
10	סיכום – מה אפשר לעשות?

מהלך הסדנה

1. פתיחה

אפשר להבהיר את מסרי העל של הסדנה: "המטרה שלי היום היא לדבר על סטריאוטיפים מגדריים, כדי להכיר אותם ולהבין מה המשמעות שלהם בחיים שלנו, ומה אנחנו יכולות ויכולים לעשות כשאנחנו בפני כל מיני בחירות בחיים". אפשר גם לא להצהיר על מה נדבר היום: לפתוח ישר בחידה ודרכה להציג את הנושא.

חידה

ד"ר לוי, ד"ר כהן וד"ר ביטון עבדו בבוקר יום חמישי בחדר מיון בבית החולים. באותו הבוקר יוסי הצטרף לאביו לעבודה, ונסע איתו יחד במשאית. לפתע, רכב מימין לא עצר באדום והתנגש בחוזקה במשאית. יוסי נפצע קשה והובהל לבית החולים. האחות בחדר מיון ראתה את יוסי וקראה: "זה הבן של ד"ר ביטון!" איך זה יכול להיות?

אם מישהו ישר אומר ת. "זאת אמא שלו", אפשר לשאול: כמה מהכיתה חשבו שד"ר ביטון זאת אישה? אם אף אחת/אחד לא עולה על זה, אפשר לעזור קצת:

- אם לא מאומץ, לא גיי ... אז מה כן?
- מה בדרך כלל יש לתינוק? (שני הורים, בד"כ, לא תמיד)
- מי ההורים של יוסי?

סיכום

"כמו שראינו, יש לנו תבניות מאוד ברורות לגבי גברים ונשים והמקצועות של כל אחד. היום נדבר על התבניות האלה ועל האופן שהחברה מכוונת אותנו לתבניות האלו."

2. רקע מושגי

א. מין ומגדר

נחלק את הלוח לשניים. בצד אחד נכתוב כותרת: "בנים". בצד השני נכתוב כותרת: "בנות". תחת כל כותרת ניצור שתי עמודות ונשאיר אותן בלי כותרת. נשאל בסבב:

"מה אני אוהב.ת / לא אוהב.ת בלהיות בן / בת?"

את המאפיינים שעולים נמייין בהתאם לחלוקה למין/מגדר.

- אם יחשבו שהסידור הוא לפי אוהבת / לא אוהבת – אפשר לענות: "אני עושה סידור אחר. נסו לחכות בסבלנות או לחשוב בינתיים מה ההבדל בין העמודות".
- נבקש מהכיתה לנחש מה ההבדל בין שתי העמודות: מה ההבדל בין הדברים שנמצאים בכל צד? ("אחד קשור למגדר והשני למין")
- נשאל: "מי יודעת מה ההבדל בין מין לבין מגדר?"

הגדרה

מין זו אבחנה ביולוגית, שמתבטאת בגנים ובאברי רבייה. מגדר זו אבחנה חברתית, והיא גמישה ביחס לזמן, למקום ולחברה.

האם מין הוא קטגוריה בינארית?

זכר ונקבה הן שתי קטגוריות נפרדות לחלוטין, כמעט במאה אחוז. כלומר, מי שמוגדר "זכר" מכיל את כל הרכיבים של הקטגוריה (אשכים, פיין וכו') ורק אותם (כלומר, לא מכיל אף רכיב מהקטגוריה "נקבה") – ולהיפך. רק 1% מהאוכלוסייה לא ייפול באופן מוחלט רק באחת הקטגוריות.

האם יש עוד מגדרים חוץ מגבר/אישה?

בתרבות המערבית מקובל לדבר על גבר ואישה, אבל יש תרבויות בהן יש מגדר שלישי. לדוגמה, בפיליפינים יש מגדר של זכרים ביולוגיים שמתלבשים ומתנהגים באופן נשי מאוד מוחצן, קצת כמו דראג. אם גבר "רגיל" יקיים יחסי מין עם מישהו מהמגדר הזה, זה לא ייחשב אקט הומוסקסואלי, אף שבאופן טכני מדובר בזכר.

ב. מהו סטריאוטיפ?

מתודה א': ניתוח פרסומת

נתח סטריאוטיפים בפרסומת ונקשר לחיים האישיים של הנערים. ות: איפה זה מתבטא בחיים שלכם? פרסומות אפשריות: [קפה טורקי](#), [מסטיק עלמה](#).

שאלות מנחות לניתוח

- איך נשים מתנהגות? איך גברים מתנהגים?
- איך הן נראות? איך הם נראים?
- מה היכולות של נשים? מה היכולות של הגברים?
- אילו תחומים מעניינים אותם?
- מה התפקיד של נשים ושל גברים בחברה?

כדאי לכתוב בצד הלוח את התכונות שהכיתה מעלה.

מתודה ב': שאלת החיזר

"אם חיזר מכוכב אחר היה מגיע עכשיו לכדור הארץ ורק צופה בפרסומות – מה הוא היה חושב על נשים וגברים?"

אפשר לשלב את המתודה הזו עם מתודה א', או להשתמש בה בנפרד.

מתודה ג': סטריאוטיפים נפוצים

השלמת סטריאוטיפים: "כל המרוקאים הם ...?", "כל מי שיש לו משקפיים הוא ...?", "בלונדיניות הן ...?" (אפשר לכתוב על הלוח או לומר בעל פה).

- אילו סטריאוטיפים נפוצים יש על נשים וגברים?
- "האם כל המרוקאים הם ...?", "האם כל מי שיש לו משקפיים הוא ...?" – לא.

הגדרה

סטריאוטיפ הוא קיצור דרך מחשבת:

**הכללה שלא מחויבת במציאות ולא מתקיימת לגבי כל הקבוצה.
סטריאוטיפים עוזרים לנו לתפוס את העולם בצורה יעילה ומהירה,
אבל לשימוש בסטריאוטיפים יש גם מחיר.**

אחד הסוגים הדומיננטיים ביותר של סטריאוטיפים הוא סטריאוטיפים מגדריים. הסטריאוטיפים הללו כל כך חזקים עד שהם נתפסים כאמת מוחלטת.

האם סטריאוטיפ הוא תמיד שלילי?

לא!

"סטיגמה" – מילה שתלמידות מכירות ומזהות עם סטריאוטיפ – היא למעשה סטריאוטיפ שלילי.

יש גם סטריאוטיפים נייטרליים ("גברים אוהבים בשר") וסטריאוטיפים חיוביים ("שחורים טובים בריצה").

3. הבנה של הדעות המרכזיות בכיתה

מתודה: מידת הסכמה עם היגדים

נכתוב על הלוח שלושה משפטים ונשאל את התלמידים. את עם מה הם מסכימים. ות:

1. הדרך הכי טובה להתמודד עם אי שוויון מגדרי היא להתעלם מהמגדר של אנשים.
2. פעם היה אי שוויון מגדרי, אבל היום המצב השתפר מאוד.
3. מגדר משפיע על הבחירות של כולנו, ולכן יש לנו עוד עבודה.

כדאי לשמוע את הדעות שעולות ולעודד שיח בכיתה.

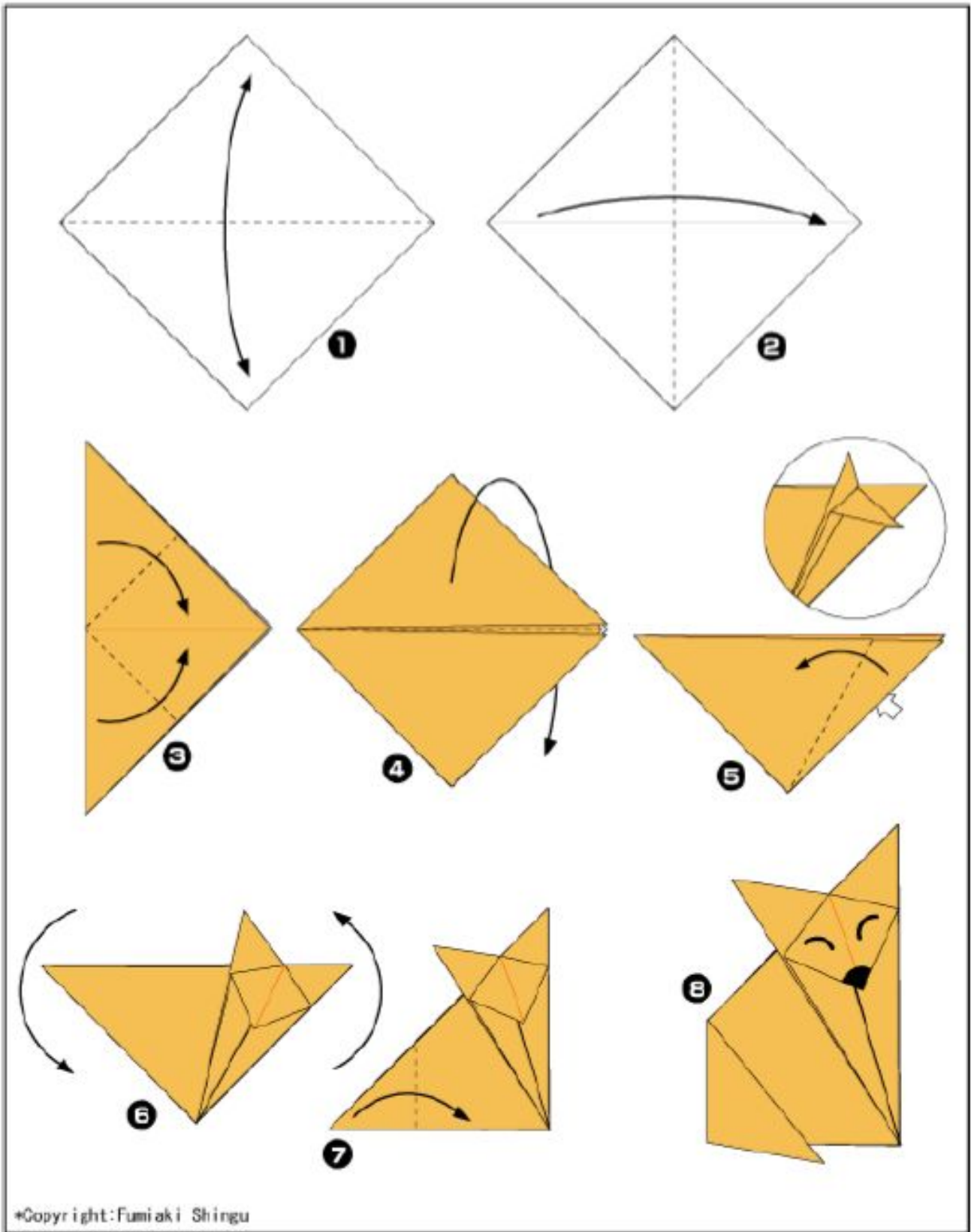
4. נושא: ייחוס הצלחה וכישלון

מתודה: אוריגמי

נחלק לכל אחד. ת. דף חלק (A4) ונקרין או נחלק את ההוראות שמופיעות בעמוד הבא. ניתן לכיתה כחמש דקות לקפל חתול על פי ההוראות.

שאלות מנחות לדין לאחר ההתנסות המעשית

- מי הצליח.ה?
- למה הצלחתם. למה לא הצלחתם. ("ההוראות לא ברורות"/"אני לא טוב. בזה"/"זה לא אפשרי"/"ויתרתי מראש"...)
- האם יש הבדל בין התגובות של הבנים והבנות בכיתה?

*Copyright: Fumiaki Shingu

הסבר ודין

לכולנו יש דפוסים של ייחוס הצלחה וכישלון; למשל, כולנו נוטים לייחס הצלחות לגורמים פנימיים ("אני מוכשר.ת") וכישלונות לגורמים חיצוניים ("הרצפה עקומה").

ישנם מחקרים שמראים כי קיימים הבדלים מגדריים בייחוס סיבתי של הצלחה וכישלון. אולם, ראוי לציין שהתוצאות בספרות אינן עקביות, וקיימים גם מחקרים שלא מצאו הבדלים שכאלו. להלן שני מחקרים שדיווחו על הבדלים מגדריים בייחוס סיבתי של הצלחות וכישלונות:

Beyer, S. (1998). Gender differences in causal attributions by college students of performance on course examinations. *Current Psychology*, 17(4), pp. 346–358.

Ryckman, D. and Peckham, P. (1987). Gender Differences in Attributions for Success and Failure Situations Across/Subject Areas. *The Journal of Educational Research*, 81(2), pp. 120–125.

לגבי הצלחות: בבואן להסביר את הצלחתן, נשים בחרו יותר בהיגדים של מאמץ ופחות בהיגדים של יכולת. זאת בהשוואה לגברים, שהעדיפו היגדים של יכולת על פני היגדים של מאמץ. כלומר, הנטייה של הגבר הייתה לומר: "אני טוב במקצוע הזה, לכן הצלחתי" (יכולת); הנטייה של האישה הייתה לומר: "הקדשתי תשומת לב רבה בשיעורים, לכן הצלחתי" (מאמץ).

לגבי כישלונות, הדפוס היה הפוך: גברים בחרו יותר בהיגדים של מאמץ לעומת יכולת, בהשוואה לנשים, שהעדיפו להסביר כישלונות באמצעות היגדים של יכולת יותר מאשר היגדים של מאמץ. כלומר, הנטייה של הגבר הייתה לומר: "המקצוע הזה לא מעניין אותי, לכן לא הצלחתי" (מאמץ); הנטייה של האישה הייתה לומר: "אני לא מספיק חזקה במקצוע הזה, לכן לא הצלחתי" (יכולת).

התוצאות של המחקרים הללו היו משמעותיות יותר במקצועות הריאליים. במקצועות אחרים, הפערים היו קטנים יותר ולעתים אף לא קיימים.

בנוסף, המחקרים הצביעו על כך שנשים, יותר מגברים, נוטות לייחס לכישלונותיהן הסברים יציבים, שאינם ניתנים לשינוי בקלות. ייחוסים כאלה גוררים תגובה רגשית חזקה יותר, שמשליכה בין היתר על תפיסה עצמית וביטחון. לעומתן, גברים מראים נטייה לייחס לכישלון הסברים שאינם יציבים, ובכך מגנים על הביטחון העצמי שלהם נוכח כישלון.

[סרטון מצויר קצרצר שממחיש את ההבדל המתואר לעיל בין בנים ובנות](#)

אחרי שנסביר את התופעה, אפשר להפנות שאלה לכיתה:

איך אתם.ן מגיבים.ות להצלחה וכישלון? האם יש קשר לסטריאוטיפי כפי שמתואר?

מודעות לנושא יכולה לאפשר לכל אחת ואחד לשים לב לדיבור הפנימי שעולה עם הצלחה או עם כישלון. אם נשים לב לדפוסים האישיים שלנו, נוכל לחשוב מה אפשר לעשות בעתיד (להשקיע יותר שעות למידה למבחן, להמשיך לנסות – גם אם קשה לי זה לא אומר שאני לא יכולה). חשוב גם לשים לב לתגובות של אחרים. ות להצלחות וכישלונות ולתגובה שלנו אליהם. האם אעודד להמשיך לנסות? האם אציע לוותר? האם האמונה שלי ביכולת שלהם גדולה יותר מאמונתם. האישית?

5. נושא: מיעוט ייצוג נשי

אין ספק שישנו קידום במעמד האישה עם השנים. עם זאת, עדיין יש מיעוט של ייצוג נשים בתפקידי מפתח, בזירה הציבורית ובתוכן פופולרי. יש תפקידים של נשים ויש תפקידים של גברים, וגם אם ישנו שינוי מסוים, עדיין השינוי הוא איטי ולא תמיד מתקבל בברכה בחברה.

מתודה א': ייצוג נשים בתרבות פופולרית

מבחן בכדל

[סרטון באנגלית](#) עם תרגום; [סרטון בעברית](#) (סרטים ישראלים).

נקרין את הסרטון ונבקש מהכיתה לחזור על שלוש השאלות שבוחנות את הייצוג הנשי בסרט:

1. האם יש בסרט שתי נשים או יותר עם שמות?
2. האם הן מדברות אחת עם השנייה?
3. אם כן, האם הן מדברות על משהו מלבד גברים?

שאלות לדין

- למה זה משנה?
אנחנו לומדות ולומדים על העולם גם מתוך התרבות הפופולרית. האם כל הנשים מדברות כל הזמן רק על גברים? ודאי שלא: יש פה תמונה לא אמינה של המציאות. מישהו צריך לספר את הסיפור שלנו.
- מה הדבר הזה מלמד אותנו לגבי נשים?
תחומי העניין שלהן מסתכמים בגברים שבעולמן; הן לא נוכחות או חשובות ברוב תחומי החיים.
- איך זה שיש כל כך הרבה סרטים שלא עומדים במבחן?
רוב התעשייה נשלטת על ידי גברים, וייתכן שהם מביאים את נקודת מבטם בלי לחשוב על הייצוג של נשים.

במקור, ספרי הארי פוטר – בניגוד לסרטים – דווקא עומדים במבחן בכדל: יש בהם דמויות נשיות שמדברות זו עם זו ולא על גברים (למשל, מולי וויזלי והרמיוני גריינג'ר). משהו קרה במהלך העיבוד הקולנועי של הספרים.

נלי תגר, שחקנית ב"האחיות המוצלחות שלי", אומרת שפשוט לא נכתבים כאן תפקידים לנשים, כי גברים מספרים על העולם שלהם. רק כשהגיעו כתבות נשים (נעה ארנברג וגלית חוגי), הן כתבו תפקידים לנשים.

אפקט דרדסית

זוהי דוגמה נוספת לחוסר ייצוג נשי. כולנו מכירים את הדרדסים. אילו דרדסים יש? דרדס סבא, ברכוכ, ברמוח, קונדסון ... ודרדסית. דרדסית היא דמות נשית אחת ויחידה, שאין לה מאפיינים נוספים פרט להיותה אישה.

באחד הסרטים החדשים תיקנו באופן מסוים את העיוות המקורי ומצאו כפר של דרדסיות.

שאלות לדין

- איזה מסר עובר?
לכל דרדס יש תכונה המייחדת אותו, ודרדסית מייצגת את כל הנשים, כי כולן אותו דבר: פשוט נשים.
- באיזה גיל צופים בדרדסים?
המסרים האלה עוברים מגיל מאוד צעיר, בלי שנשים לב להשפעה שלהם עלינו.

מתודה ב': ייצוג נשים במרחב הציבורי

התאמת אחוזים

להלן טבלה עם נתונים לגבי אחוז הנשים בענפים שונים. יש להפריד את הקטגוריות והמספרים. המשימה לכיתה היא להתאים את האחוז לקטגוריה.

אפשר לעשות זאת כתחרות ולחלק את הכיתה לשתיים או לשלוש קבוצות. זה עשוי לקחת יותר זמן, אבל עשוי לתת מקום למשתתפות. ים שקטות. ים יותר.

51%	נשים באוכלוסייה
28%	נשים בכנסת
0%	נשים בדרגת אלוף בצבא כיום (דרגה אחת מתחת לרמטכ"ל)
6%	מנכ"ליות בישראל (המנהלת הכי בכירה בחברה)
32%	נשים בסגל הבכיר באוניברסיטאות בישראל
0.4%	בימאיות קולנוע בהוליווד
34%	מנהלות בישראל
36%	נשים בהיי־טק בישראל
3%	נשים בענף הכדורגל בישראל

שאלות לדין

- מה אתם חושבים. ות על הנתונים?
- יש משהו שהפתיע אתכן?
- למה זה בכלל חשוב שתהיינה נשים בצמתי קבלת החלטות? (נשים הן מחצית מהאוכלוסייה; מישהו צריך לספר את הסיפור שלנו ולייצג אותנו)
- יש מישהי שמצאה את עצמה בסיטואציות שהשאר היו רק בנים? איך הרגשת? אפשר גם לשאול את הבנים בכיתה את השאלה המקבילה, ולשים לב באיזה תחום זה היה: למשל, בן שהיה בחוג ריקוד רק עם בנות.

- האם הייתן רוצות להיות בתפקידים בהן אתן במיעוט?
- האם העובדה שאין הרבה נשים בתפקידים מסוימים (או גברים בתחומים אחרים) משפיעה על ההחלטה שלך אם לכוון לשם?
- האם זה היה עוזר אם היו יותר מודלים לחיקוי?
- למה זה בכלל חשוב באקדמיה?

דוגמאות נוספות

- סטריאוטיפים תלויים בחברה ובתרבות, ולכן הם גמישים ומשתנים בהתאם לזמן ולמקום. למשל:
- תכנות היה בעבר מקצוע נשי: בסוף שנות ה־80, היו קרוב ל־50% נשים בתכנות מחשבים. המקצוע אפילו שווק כמתאים לנשים, עם פרסומת שאמרה: "זה כמו להכין ארוחת ערב". הסיבה לשינוי לא ברורה לחלוטין, אך ישנה הנחה שעם עליית המחשב האישי בשנות ה־80, המחשוב החל להיתפס כמורכב ומוערך יותר, והחל להיות רוב גברי בתחום.
 - בבתי ספר בהם יש מגמה מדעית אחת של ביולוגיה – רוב התלמידים בה יהיו בנים. מצד שני, בבתי ספר בהם יש מגמות נוספות דוגמת כימיה, פיזיקה ושאר מקצועות STEM, אלו המגמות שבהן יהיה רוב גברי, ובביולוגיה – שנתפסת כ'מדע רך' – יהיה רוב נשי.
 - בשנת 2012, היו באקדמיה 25% חברות סגל. היום מספרן עומד על 32%.
 - רק בשנת 2011 מונתה אלופה בצה"ל: אורנה ברביבאי (בתחום משאבי אנוש – ראש אגף כוח אדם). היא השתחררה מאז, ועוד לא מונתה אלופה אחרת.

מה אפשר לעשות?

מומלץ לכתוב על הלוח את ההצעות שעולות מהתלמידים, ולחזור אליהן בסיכום הסדנה.

כמה דוגמאות:

- לפני בחירה של מגמות, לימודים באוניברסיטה, חוגים אחר הצהריים, לחשוב: האם אני בוחרת בחוג כי אני רוצה אותו? האם אני נמנעת מלבחור חוג כי אני אהיה בו בת/בן יחידה? (אפשר להירשם לחוג יחד עם חברות.ים נוספות.ים).
- העדפה מתקנת – מה אתם חושבות על זה?

- לעקוב אחרי מודלים לחיקוי – כתיבה נשית, רקדנים, רצות לבחירות מקומיות, אמהות ואבות שעושים ועושות בחירה לא סטריאוטיפית, ועוד.
- לקבל ללא שיפוטיות את מי שבחר. ת. לצאת מגבולות הסטריאוטיפ ולכבד את בחירתו.

6. סיכום

מה עשינו היום?

1. דיברנו על ההבדל בין מין לבין מגדר ועל סטריאוטיפים מגדריים.
2. הבנו שהסטריאוטיפ שאנחנו מכירות.ים הוא לא תמיד בעל אחיזה משמעותית במציאות.
3. דיברנו על ייצוג נשי ויחסי הצלחה וכישלון.
4. ניסינו להבין יחד מה אפשר לעשות אל מול המציאות שלנו, שמורכבת מסטריאוטיפים.

חשוב לציין שהמטרה היא לאו דווקא שכל אחד ואחת ישברו את כל הסטריאוטיפים בעולם:

1. כי לשבירת סטריאוטיפ יש מחיר חברתי ואישי.
2. אני לא רוצה שתעשו דווקא, אלא להיפך – אני רוצה שתהיה לכם.ן האפשרות לחשוב באופן ביקורתי על הסטריאוטיפים ועל הבחירות שלכם.ן, ושתנסו לעשות בחירה מודעת יותר ונאמנה יותר לרצון האישי – שגם לוקחת בחשבון את המחיר שעלול להיות לבחירה הזו.

סבב סיכום (אופציונלי)

כל אחד.ת מסכמת.ת במילה או שתיים: איך הרגיש.ה / עם מה יוצאת.ת מהסדנה / משהו שהסדנה חידשה ל.ה.

כמה מילים על העמותה

עמותת **מכנה משותף** הוקמה בשנת 2012 על ידי סטודנטיות וסטודנטים לתארים מתקדמים באוניברסיטה העברית, במטרה לקדם שוויון מגדרי באמצעות חיבור אקדמיה-קהילה. העמותה פועלת מתוך ראייה כי סטריאוטיפים מגדריים משפיעים באופן לא מודע על כולנו, גברים ונשים, בכל תחומי החיים. בעמותה כשמונים מתנדבים ומתנדבות המקיימים פעילות חינוכית, הסברתית וציבורית בגיבוי ועידוד של משרד החינוך ועיריית ירושלים ותל אביב. סדנאות מכנה משותף מושתתות על ידע אקדמי רחב בתחומים פסיכולוגיה, מדעי המוח, סוציולוגיה, חינוך ומגדר.

מוזמנים.ות לעקוב אחרינו ב**פייסבוק** ולהצטרף לקבוצת **מורים/ות מדברים/ות מגדר**.